

Кобушко І.М.

Сумський державний університет

Місце банків на вітчизняному інвестиційному ринку

Ключову роль у трансформації тимчасово вільних інвестиційних ресурсів у капітал на вітчизняному інвестиційному ринку відіграє банківська система, яка перетворює заощадження економічних агентів у інвестиції за допомогою кредитного механізму. Цей факт підтверджує динаміка загального обсягу наданих вітчизняними банками кредитів й залучених депозитів за 2000-2009 рр. та обсягу наданих довгострокових/середньострокових кредитів й залучених депозитів за 2005-2009 рр., а також структура основних джерел фінансування суб'єктів господарювання на 01.01.2010 р. За досліджуваний період обсяг кредитів, наданих банками, зріс практично в 37 разів та на 01.01.2010 р. вказана величина склала 723,295 млрд. грн.

При дослідженні специфіки функціонування не всього фінансового ринку, а лише його окремого сегменту – інвестиційного ринку, релевантною, скоріш за все, є інформація стосовно довго- та середньострокових кредитів, оскільки саме строковість вкладень традиційно розмежовує інвестиційну діяльність від операційної.

Динаміка довгострокових кредитів/депозитів дублює загальноринкові тенденції. Зокрема, за досліджуваний період обсяг наданих банками довгострокових/середньострокових кредитів зріс практично в 9 разів, склавши на кінець 2008 р. 5 876 млн. грн., а обсяг залучених депозитів строком більше 1 року за період 2005-2008 рр. підвищився в 3,2 рази. Однак, слід зауважити, що зростання довгострокових депозитів загальною величиною депозитів по банківській системі.

Банківська система України є кредитоорієнтованою, про що свідчить структура кредитно-інвестиційного портфеля вітчизняних банків. Зокрема, як свідчать наведені дані, частка відбувалося більш високими темпами в порів-

нянні з кредитів фізичним та юридичним особам в кредитно-інвестиційному портфелі банків на 01.01.2010 р. склала 88,55%.

Основні обсяги операцій на кредитному ринку обумовлені активністю саме банківських установ. Так, упродовж 2005-2007 рр. статутний капітал комерційних банків щороку зростав на 55%, обсяги залучених кредитних ресурсів – на 50%, кредитний портфель – на 69 %.

Отже, до 2006 р. розрив між ресурсним потенціалом банків і обсягами кредитування був мінімальним. Однак вже в першому півріччі 2008 р. ресурсний капітал банків складав 376,2 млрд. грн., а кредитні вкладення – 518,1 млрд. грн., тобто обсяги кредитування перевищували в 1,4 раза ресурсні можливості банків. Протягом жовтня-листопада 2008 р. ситуація в банківській сфері загострилася і банки відчули проблеми щодо збільшення власного ресурсного потенціалу. Доки на світових фінансових ринках було досить інвестиційних ресурсів, проблем з кредитуванням економіки в банківській сфері не було.

Восени 2008 р. вітчизняні банки фактично припинили виконувати функцію основних постачальників ресурсів в економіку. На даний момент часу окремі комерційні банки мінімізували свою кредитну діяльність, що відразу позначилось на темпах розвитку інвестиційного ринку та реального сектору економіки. Як наслідок, на початку 2009 р. декілька комерційних банків були не в змозі розраховуватися по своїм зобов'язанням. Для поповнення капіталу держава виступила головним інвестором, почавши процес рекапіталізації.

Безперечно, державні інвестиції зіграли важливу роль в недопущенні розбалансування діяльності всієї банківської системи. Завдяки підтримці комерційних банків в період фінансової нестабільності вдалося: уникнути банкрутства проблемних банків; стабілізувати фінансовий стан в націоналізованих банках; забезпечити приток нових депозитів; частково відновити довіру населення.

На інвестиційному ринку банківські установи займаються емісійною (випуск власних цінних паперів), інвестиційною (вкладення власних та

залучених фінансових ресурсів у фондові активи шляхом придбання відповідних цінних паперів), посередницькою діяльністю (торгівля цінними паперами, андеррайтинг, діяльність з управління цінними паперами), діяльністю як інфраструктурного учасника ринку цінних паперів (депозитарна діяльність, діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів). При цьому масштаби такої діяльності банків на цьому ринку є досить значними.

Банки-емітенти поступово зміцнюють власні позиції на інвестиційному ринку: їх частка в загальному обсязі емісій цінних паперів змінилася з 4,44% в 2001 р. до 18,43% в 2008 р. та 7,99% в 2009 р.

Крім того, банки приймають активну участь в торгівлі цінними паперами – саме банківські установи за період з 2003 по 2006 рр. здійснювали суттєву частку торговельних операцій з цінними паперами в сумарному обсязі торгів. Вони почали залучати інвестиційні ресурси на ринку корпоративних облігацій. В 2004 р. було випущено облігацій на суму 0,2 млрд. грн., в 2007 році – 18,9 млрд. грн, в 2008 році – 7,1 млрд.грн., а 2009 році не було зареєстровано жодного випуску облігацій банківськими установами.

Аналіз співвідношення активів банків та небанківських фінансових установ підтверджує той факт, що саме банки виконують роль основного інвестиційного посередника. Активи банків в 2004 р. перевищували активи небанківських фінансових установ приблизно в 6,5 разів, натомість в 2007 р. таке перевищення склало приблизно 13 разів, в 2008 р. досягло 20 разів, в 2009 р. – знизилася до майже 16 разів.

Досліджуючи структуру активів інвестиційних посередників України за 2005-2009 рр., можна відмітити, що найбільша питома вага в сумарному обсязі активів припадає на банки: зокрема, на 01.01.2010 р. вказана величина склала 94,3%. Крім того, слід відмітити, що частка активів банків в загальній величині активів інвестиційних посередників кожного року поступово збільшується: за період з 2005 р. по 2009 р. даний показник підвищився з 90% до 94,3%.